

Ostrowska, Teresa

"Dzieje Wydziału Lekarskiego
Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii
Medycznej (1919-1979)", Jan Hasik,
Jacek Juszczyk, Poznań 1979 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 30/2, 400-402

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ślady: J. Hanusza, H. Kadyi'ego, M. Fiericha, P. Czernego-Schwarzenberga, P. Kalliny, A. Świętochowskiego, P. Chmielowskiego, J. Ochorowicza, H. Ułaszyna, J. Rozwadowskiego, L. Sternbacha, A. Brücknera, A. Sas-Barańskiego, A. Mahrburga, L. Krzywickiego, J. Kasprowicza. Czy żaden z nich nie zasłużył na przypomnienie w jubileuszowym tomie Lipskiego Uniwersytetu?

Ryszard Ergetowski
(Wrocław)

Jan Hasik, Jacek Juszczyk: *Dzieje Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Medycznej (1919—1979)*. Poznań 1979 235 ss., ilustr.

Pozycja ta ukazała się z okazji 60-lecia powstania Wydziału Lekarskiego w Poznaniu. Autorami jej są dwaj klinicyści poznańscy, samodzielni pracownicy naukowci teje uczelni, związani z nią emocjonalnie.

Książka zawiera *Przedmowę* Autorów oraz pięć rozdziałów zatytułowanych: I. *Wielkopolska pod zaborem pruskim i środowisko lekarskie w walce o polskość* (przedstawia m.in. udział poznańskich lekarzy w akcjach patriotycznych, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i jego Wydział Lekarski, założenie „Nowin Lekarskich” i Towarzystwo Wykładów Naukowych); II. *Uniwersytet Poznański i jego Wydział Lekarski od początków organizacji do wybuchu II wojny światowej* (m.in. udział lekarzy w powstaniu wielkopolskim, aktywność środowiska lekarskiego w okresie tworzenia Wszechnicy Piastowskiej, dążenie do utworzenia Wydziału Lekarskiego na Uniwersytecie Poznańskim, studenci medycyny, kadry Wydziału Lekarskiego, ich dorobek naukowy, aktywność w zakresie popularyzacji wiedzy, problemy bytowe i postawy polityczne); III. *Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego w latach hitlerowskiej okupacji* (m.in. zamknięcie Uniwersytetu, represje wobec jego pracowników, konspiracyjna działalność dydaktyczna i naukowa pracowników Wydziału Lekarskiego, formy oporu w tzw. „Warthegau”, straty wśród pracowników Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, Polski Wydział Lekarski przy Uniwersytecie w Edynburgu — na którym zajęcia prowadzili m.in. pracownicy Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego); IV. *Odbudowa po zniszczeniach wojennych (1945—1950)* (m.in. reaktywowanie Wydziału Lekarskiego, działalność dydaktyczna i życie społeczno-polityczne); V. *Wydział Lekarski Akademii Medycznej w latach 1950—1979* (m.in. powstanie Akademii Medycznej, struktura uczelni, kadra naukowoddydaktyczna, działalność dydaktyczno-wychowawcza, dorobek naukowy, współpraca z zagranicą, życie społeczno-polityczne); *Zakończenie* (w którym m.in. opisano upamiętnienie wybitnych lekarzy przez nazwanie ich nazwiskami ulic, osiedli, szpitali i sal wykładowych); *Aneks i Skorowidz nazwisk*.

W Aneksie znajduje się wykaz aktualnych (na rok 1979) władz Wydziału Lekarskiego i Kolegium Dziekańskiego; biografia Adama Wrzoska — pióra Jana Hasika i Romana Meissnera; wykaz wykładowców na Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich w Warszawie (później Krakowie) i w jego filiach w Częstochowie i Kielcach; portret ostatniego rektora Akademii Medycznej — Romana Górala; wykaz nazwisk ośmiu kolejnych rektorów Akademii Medycznej w latach 1950—1979/80; wykaz nazwisk 25 kolejnych dziekanów Wydziału Lekarskiego w latach 1920—1979/80 i ich portrety; dyplom doktorski Janusza Zeylanda z 1924 r.; skład osobowy Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Poznaniu na dzień pierwszego sierpnia 1979 r.; wykaz nazwisk docentów etatowych katedr, klinik i zakładów Akademii Medycznej w Poznaniu.

Dodajmy: w książce zamieszczono 26 portretów na kredowym papierze. Nakład wydawnictwa wynosi 700 + 25 egzemplarzy. Część nakładu ukazała się na papierze gorszym w objętości 220 stronic, część zaś na papierze lepszym. Ta ostatnia została ponadto wzbogacona o obszerne obcojęzyczne streszczenia w języku angielskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim.

*
* *
*

Historyka nauki zainteresują szczególnie dzieje Katedry oraz Zakładu Historii i Filozofii Medycyny, które — jak piszą Autorzy — ukształtowane zostały przez osobowość ich założyciela, Adama Wrzoska. W okresie międzywojennym z tych placówek wychodziły monografie wybitnych polskich lekarzy, prace poświęcone historii epidemii, udziałowi lekarzy w walce z germanizacją, metodologii badań historycznych. Wrzosek był jednocześnie kierownikiem Zakładu Antropologii i — w latach 1920—1923 — pierwszym dziekanem Wydziału Lekarskiego.

Podczas okupacji Wrzosek brał czynny udział w dydaktyce wykładając w ramach Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w Warszawie propedeutykę lekarską, historię i filozofię medycyny i antropologię, a później, po ewakuacji z Warszawy do Krakowa, historię i filozofię medycyny. W latach 1924—1944 został ponownie dziekanem, a w 1944/45 r. — prorektorem Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

Po ustaniu działań wojennych w marcu 1945 r. Wrzosek podjął zajęcia na Uniwersytecie Poznańskim. Wykładał historię i filozofię medycyny, logikę medycyny, etykę lekarską i antropologię — obok Zakładu Historii i Filozofii Medycyny kierował bowiem jednocześnie Zakładem Antropologii. Dnia pierwszego września 1947 r. został przeniesiony na emeryturę, a p.o. kierownikiem Zakładu Historii i Filozofii Medycyny została wówczas jego córka, Ludmiła Krakowiecka. Dnia pierwszego stycznia 1957 r. Wrzosek został reaktywowany na profesora Katedry Historii Medycyny na Akademii Medycznej w Poznaniu. Wykładał tam historię medycyny i propedeutykę lekarską. W 1960 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę.

Jak pisze Michał Ćwirko-Godycki, w kierowanych przez Wrzoska zakładach naukowych pracowało niekiedy po 30—40 osób, najczęściej wolontariuszy. Wrzosek bowiem swoją osobowością i umiejętnością zapalania do badań naukowych przyciągał zarówno studentów, jak i lekarzy. Ogłosił ponad 470 prac (w tym znajdowały się również wydawnictwa zwarte); był promotorem 51 rozpraw doktorskich i opiekunem 6 habilitacji) w tym Witolda Ziembickiego, Stanisława Konopki i Bolesława Górnickiego); założycielem m.in. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, Komisji Historii i Filozofii Medycyny Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Poznańskiego Towarzystwa Miłośników Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczych.

Po odejściu Wrzoska, kierownikiem Katedry i Zakładu Historii Medycyny została Ludmiła Krakowiecka, pełniąc tę funkcję do 1970 r., kiedy to sama przeszła na emeryturę.

Prace, które wyszły z Zakładu po wojnie, dotyczyły nadal przede wszystkim wybitnych lekarzy, zwracano szczególną uwagę na sprawy priorytetów naukowych badaczy polskich, współpracowano z redakcją *Polskiego słownika biograficznego*, publikowano prace poświęcone rozwojowi szpitalnictwa w Wielkopolsce, udziałowi lekarzy w walce o polskość w czasie zaborów, historii farmacji.

Po przejściu Krakowieckiej na emeryturę nastąpiła reorganizacja. W miejsce Katedry i Zakładu Historii Medycyny powstał Zespół Historii Nauk Medycznych, wchodzący w skład Katedry Nauk Społecznych prowadzonej przez Mieczysława Stańskiego. Z Katedry tej wychodziły m.in. prace dotyczące społecznych aspektów nauk medycznych w przeszłości i obecnie.

*
* * *

Książka ma charakter kronikarski, aczkolwiek jest to niewątpliwie opracowanie naukowe. Autorzy korzystają z bogatego piśmiennictwa. Dzięki zwięzłości ujęcia można było w publikacji pomieścić tak wiele wiadomości. Obok dziejów samego Wydziału Lekarskiego zarysowano tło polityczne, rozkładając stosunkowo równomiernie akcenty na sprawy naukowe, polityczne, społeczne i bytowe.

Do dorobnych usterek należy zaliczyć pisanie imienia Witolda Ziembickiego jako Witold i podawanie przy nim roku habilitacji czasem jako 1929 (s. 41), a czasem jako 1931 (s. 155). Szkoda też, że nie omówiono w tej książce dziejów Oddziału, potem Wydziału Farmaceutycznego.

Podsumowując należy stwierdzić jednak z pełnym przekonaniem, że jest to praca wartościowa. Uczelnia, która w okresie swego 60-lecia wykształciła 8755 lekarzy, zasługuje na upamiętnienie. Trzeba przyznać, że dużo prac historyczno-medycznych wychodzi właśnie z ośrodka poznańskiego i to prac pisanych nie tylko przez zawodowych historyków medycyny. Ośrodek poznański jest prężny. Czekamy więc na jego nowe wydawnictwa.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)

Władysław Czaplinski jako uczoney i wychowawca. Pod red. K. Matwijowskiego. Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia XLVIII, Wrocław 1984 129 ss.

Zmarły w 1981 r. profesor Władysław Czaplinski był nie tylko wybitnym historykiem, znawcą dziejów Rzeczypospolitej szlacheckiej i historii nowożytnej, ale także jednym z pionierów nauki polskiej we Wrocławiu, wychowawcą licznych pokoleń historyków.

O dokonaniach profesora Władysława Czaplinskiego mówiono na konferencji, zorganizowanej we Wrocławiu w dniu 24 kwietnia 1982 r., jej rezultaty naukowe przynosi niniejszy tom.

Działalność naukowa Władysława Czaplinskiego charakteryzuje się stosunkowo dużym rozrzutem tematycznym, jakkolwiek w aspekcie czasowym ogranicza się w zasadzie do XVII—XVIII wieku. Warto tutaj przypomnieć, że do niezapomnianych zasług prof. Czaplinskiego należy m.in. rozpoczęcie szerokich badań nad historią nowożytnej Danii, czego dowodzą takie prace jak *Polacy z Czarnieckim w Danii 1658—59* (1937 r.) czy obszerna rozprawa, napisana razem z Karolem Górskim *Historia Danii* (1965 r.). Władysław Czaplinski zajmował się rolą magnaterii i szlachty w XVII wieku, analizował politykę zagranicą Władysława IV Wazy, pisał o stosunkach między Śląskiem a Rzeczpospolitą w pierwszych latach wojny trzydziestoletniej, wreszcie zajmował się historią Niemiec, czego wyrazem jest współautorstwo w obszernej pracy *Historia Niemiec*, napisanej razem z A. Gąlosem i W. Kortą. Jego prace o polskiej polityce morskiej w XVII wieku są niezwykle ważnym przyczynkiem do dziejów polskiego parlamentaryzmu. Zresztą — o czym wspomniano powyżej — twórczość naukowa Profesora charakteryzowała się dużą rozpiętością tematyczną. Był przy tym W. Czaplinski ciekawym typem intelektualnym, pisał zarówno obszerne prace typu monograficznego, jak i krótkie artykuły oraz szkice publicystyczne, drukowane regularnie na łamach tygodników czy miesięczników; świadczy o tym bibliografia prac uczonego, obejmująca lata 1975—1982, zestawiona przez Bogdana Roka¹.

¹ Bibliografie prac W. Czaplinskiego, obejmujące lata 1929—1974, ukazały się drukiem w tomach: *O naprawę Rzeczypospolitej XVI—XVII w.* Warszawa 1965; *O Rzeczypospolitej szlacheckiej XVI—XVII w.* „Sobótka” 1975 nr 2.